

AZƏRBAYCANÇILIQ İDEOLOGİYASININ MAHİYYƏTİ

UOT 37.01

Sədaqət Mahir qızı Abdullayeva
Bakı Qızlar Universitetinin magistrantı
E-mail: sedaqetmahir23@gmail.com

Rəyçilər: *ped.e.d.,prof. İ.H. Cəbrayilov,*
ped.ü.f.d., dos. R.S. Əliyev

Açar sözlər: *Azərbaycançılıq ideologiyası, milli dövlətçilik, vətəndaşlıq*

Ключевые слова: *Азербайджанская идеология, национальная государственность, гражданство*

Key words: *Azerbaijani ideology, national statehood, citizenship*

Hər bir dövlətin inkişafında onun ideoloji əsasları mühüm rol oynayır. Qədim zamanlardan başlayaraq hal-hazırkı günümüzdə qədər Azərbaycan xalqının adət-ənənələrini, dəyərlərini, etnik zənginliyini özündə birləşdirən və inkişaf etdirən baxışlar sisteminin əsasında azərbaycançılıq ideyası dayanmışdır. Azərbaycançılıq ideologiyası çoxmillətli Azərbaycan xalqının müstəqilliyinin qorunmasına, azad iqtisadiyyatın inkişafına, sosial həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması uğrunda mübarizənin məqsədinə, yəni sosial dövlətin yaradılmasına, demokratik və hüquqi inkişafına xidmət edir. Bu ideologiya, Azərbaycan dili, tarixi, mədəniyyəti və milli dəyərlərini özündə əks etdirir.

Azərbaycançılıq ideologiyasını mənimsəmiş insan Azərbaycanın bütöv bir dövlət olaraq varlığının, milli mənafeyinin qorunması, milli mədəniyyətinin dünyaya tanıtılması, milli dəyərlərinin yüksəldilməsi və özünün milli iradəsinin daim inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət yetirməlidir.

Azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycanın müstəqilliyini möhkəmləndirmək, inkişafını, güclənməsini təmin etmək üçün Azərbaycan vətəndaşlarını birləşdirir, xalqı həmrəy olmağa çağırır və geniş əhatə dairəsi ilə milli mənafe baxımından konkret məqsədlər irəli sürür. Bu ideyanın kökündə vətəndaşlıq dəyəri durur. Bu ideologiya Azərbaycanda azad vətəndaş cəmiyyətinin inkişafına və güclü dövlət quruculuğuna xidmət edir və Azərbaycanın dünənini, bu gününü, gələcəyini əks etdirərək müstəqil Azərbaycanın qüdrətini, bütövlüyünü qorumaq, gələcək nəsillərə ötürmək məqsədi daşıyır. Azərbaycançılıq konsepsiyası bu gün cəmiyyətin inkişafının ideya təməlini təşkil edir. Bir sözlə, bu ideya dövlətçilik strategiyasının təməli daşıdır. Azərbaycançılıq ideologiyası millətdən, dinindən, irqindən asılı olmayaraq, özünü azərbaycanlı sayan bütün vətəndaşların birliyi və yaxud həmrəyliyi üçün möhkəm istinad mənbəyi, ideoloji bünövrədir. Eyni zamanda xalqımızın tarixini, milli-mənəvi birliyini əks etdirən azərbaycançılıq ideyası mühüm funksional elementlərlə zəngindir. Milli dövlət ideologiyası kimi azərbaycançılıq Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının əsaslarına söykənən, müstəqilliyə xidmət edən dəyərlər sistemidir.

Azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycanın müstəqilliyini seçən Azərbaycan xalqının bir ideologiyasıdır və dünyəvi prinsiplər üzərində qurulmuş demokratik dövlətin inkişaf strategiyasıdır. Bu ideologiyanın əsasında Azərbaycanda yaşayan və bu ölkəni öz vətənləri kimi nəzərə alan bütün xalqların bərabərliyi ideyası dayanır. Ölkəmizdə sabitliyin qorunmasına, inkişafın təmin edilməsinə yönəlmiş mükəmməl ideya kimi azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycanın tək-cə real tarixini, milli xüsusiyyətlərini yox, eyni zamanda dövlətin hüquqi, unitar,

dünyəvi və demokratik prinsiplərini əhatə edir. Həmçinin, azərbaycançılıq ideologiyasının formalaşmasının əsasında Azərbaycan ictimai şüuru dayanır. İctimai şüur o zaman milli ideologiyaya çevrilir ki, cəmiyyət öz müstəqil dövlətçiliyini yaratmış olsun.

Azərbaycançılıq bütün dünya azərbaycanlılarının ideologiyasına çevrilmiş və bu da xalqımızın Ümummilli Lideri, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, memarı, görkəmli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ümummilli Lider Heydər Əliyev öz çıxışlarında, məruzə və nitqlərində azərbaycançılıq ideologiyasının mahiyyətindən, əhəmiyyətindən bəhs edərkən Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin öyrənilməsini, mədəni irsinin, dilinin, adət-ənənələrinin qorunmasını xüsusi vurğulayırdı.

Heydər Əliyev Azərbaycanın müstəqilliyi və suverenliyinin ölkənin çiçəklənməsi və inkişafı üçün həyati əhəmiyyət kəsb etdiyini əsaslandırır və bu müstəqilliyin qorunması və inkişafında da azərbaycançılıq ideologiyasının böyük təsir gücünə malik olduğunu qeyd edirdi. Bu baxımdan hər bir azərbaycanlının milli kimliyini, mənliliyini dərk etməsi, vətənə, dövlətə, xalqa xidmət göstərməsi vacibdir.

Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan özünəməxsus mədəni özünəməxsusluğu ilə müasir, dünyəvi və demokratik dövlət kimi özünü təsdiq etdi. O, Azərbaycan dilinin və mədəniyyətinin təbliğində, Azərbaycanın zəngin tarixi və adət-ənənələrinin qorunub saxlanmasında mühüm rol oynamışdır.

Heydər Əliyevin azərbaycançılıq ideologiyası milli mənsubiyyətin dərk olunmasının vacibliyini əsaslandıran, xalqda qürur və birlik hissinin formalaşmasına kömək edən məfkurə sistemidir. Ulu Öndər Heydər Əliyev hələ Azərbaycan Respublikasına sovet dövründə rəhbərlik edərkən azərbaycançılıq ideologiyasını bütün soydaşlarımız arasında yaymağa çalışırdı ki, bu ideya geniş ictimai dəyər qazansın. Həmin dövrdə Azərbaycan ədəbiyyatında, musiqisində, kinosunda, təsviri incəsənətində və digər sahələrdə Azərbaycan xalqının ruhunu, onun tarixini, milli-mənəvi dəyərlərini təbliğ və tərənnüm edən çoxsaylı əsərlər yaranmışdır. Bu dövrdə Heydər Əliyev də respublikamızdan kənarında yaşayan azərbaycanlıların təşkilatlanmasına, Azərbaycan diasporunun formalaşmasına nail olmağı zəruri hesab edirdi. 1990-cı illərdə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra xaricdə yaşayan soydaşlarımızın mütəşəkkil qüvvəyə çevrilməsi, onların tarixi vətənləri ilə əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi məsələləri prioritet məsələ kimi daim diqqət mərkəzində saxlamışdır. Çünki güclü Azərbaycan diasporu müstəqil Azərbaycanın dayacağıdır.

Azərbaycançılıq ideologiyası mühüm funksional elementlərlə zəngindir ki, onun da mahiyyəti ölkəni mənəvi və fiziki cəhətdən zəiflətmək cəhdlərindən qorumaqdır. Bu ideologiya Azərbaycanın inzibati-ərazi quruluşu baxımından unitar dövlət, siyasi quruluş və dövlət idarəçiliyi baxımından hüquqi və demokratik dövlət kimi möhkəmlənməsinə və inkişafına yönəlmişdir.

Azərbaycan müxtəlif millətlərin nümayəndələrinin tarixən dinc yanaşı yaşadığı, milli və dini tolerantlığın bərqərar olduğu bir ölkədir. Bütün xalqların, millətlərin nümayəndələrinə bərabər münasibət var. Ona görə də bütün Azərbaycan vətəndaşları azərbaycançılıq ideyası ətrafında birləşdilər. Azərbaycançılıq ideyası Azərbaycan xalqının adət və ənənələrini, milli-mənəvi dəyərlərini birləşdirən baxışlar sistemi kimi ictimai-siyasi proseslərə, konstitusiya quruluşuna, xüsusən də dövlətə müsbət təsir göstərir. Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunmasını və demokratik inkişafını təmin etmək məqsədi daşıyan azərbaycançılıq vətəndaşlıq dəyərlərinə xüsusi əhəmiyyət verir. Bu ideyanın məqsədi çoxmillətli Azərbaycan xalqının demokratik inkişafı və möhkəmlənməsi üçün zəmin yaradan dəyərlər sistemini formalaşdırmaqdır. Ümummilli Lider Heydər Əliyev 2001-ci il noyabrın 9-da Dünya Azərbaycanlılarının I Qu-

rultayındakı çıxışında Azərbaycan dövlətinin siyasətini səciyyələndirərək bu siyasətin prioritet istiqamətini diqqətə çatdırıb: “Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Bu dəyərləri özündə cəmləşdirən dil, ərazi, vətəndaşlıq, adət-ənənələr, ideoloji birlik azərbaycançılıq ideologiyasını sərhədsiz bir sferaya çevirir. Azərbaycançılıq ideologiyasının daşıyıcıları təkcə Azərbaycandan kənarında yaşayan soydaşlarımız deyil, həm də milli mənsubiyyətindən asılı olmayaraq Azərbaycanın müstəqilliyini, birliyini, hüquqi, demokratik dövlət kimi inkişafını istəyən hər kəsdir. [4, s.12]

Azərbaycanın çoxmillətli insanlarını birləşdirən azərbaycançılıq ideyası müstəqilliyi qorumağa, konstitusiyaya, sosial dövlətin yaradılmasına xidmət edir. Azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycan dövlətçiliyinin inşasında, demokratiyanın və sərbəst iqtisadiyyatın inkişafı, sosial yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün mübarizə məqsədi ilə ortaq çoxmillətli millətin ümumi maraqlarını əks etdirir. Bu ideologiya sərbəst, vətəndaş cəmiyyətinin inkişafına və Azərbaycanda güclü bir dövlətin yaradılmasına xidmət edir.

Azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycan dövlətçiliyinin quruculuğunda vahid çoxmillətli xalqın mənafeələrinin ümumiliyini, demokratiyanın və azad iqtisadiyyatın inkişafı, sosial həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması uğrunda mübarizənin məqsədlərini əks etdirir. Azərbaycançılıq bir ideologiya kimi müstəqil Azərbaycanın fəlsəfi və sosial təliminin sosial-mədəni və etno-siyasi xüsusiyyətlərini özündə cəmləşdirir. Bu ideologiya qarşılıqlı dəstək, əməkdaşlıq və bərabərlik üçün mühüm baza təşkil edir. Özünəməxsus dinamizmi ilə seçilən azərbaycançılıq ideologiyasının təkamülündə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dövrü bu ideologiyayı zənginləşdirir, milli ictimai şüurun əsaslarını müəyyənləşdirir, Azərbaycan xalqının dünya birliyində mövqeyini inamla yüksəldir. Bu gün azərbaycançılıq konsepsiyası cəmiyyətin inkişafının ideoloji əsasıdır. Prezident İlham Əliyev azərbaycançılıq ideologiyasını dövlətçiliyimizin ideoloji əsası kimi səciyyələndirərək demişdir: “Əsrlər boyu biz bir xalq olaraq, xalqımızı, öz dəyərlərimizi qorumuşuq. Bu gün bu məsələyə çox diqqət yetirilir. Bu gün globallaşan, çətinləşən dünyada dövlətçiliyin əsasını milli dəyərlərimiz təşkil edir. Dövlətçiliyimiz möhkəm ideoloji əsaslara söykənir. Azərbaycançılıq ideyası bizim əsas ideoloji dayaqımızdır”. Azərbaycançılıq ideologiyasının təkamülünün indiki mərhələsi bir növ dinamizmlə zənginləşir, milli ictimai şüurun əsaslarını müəyyənləşdirir və Azərbaycan xalqının dünya birliyində mövqeyini inamla yüksəldir. [3, s.4]

Hal-hazırda tam əminliklə deyə bilərik ki, azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycanın milli dövlətçilik strategiyasının innovativ əsaslarından biri və real müstəqilliyimizin qorunub saxlanmasında əsas və hərəkətverici qüvvədir.

Problemin aktuallığı. Məqalənin aktuallığı ondan ibarətdir ki, ölkəmizdə sabitliyin qorunması üçün azərbaycançılıq ideologiyasının inkişaf etdirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalədə azərbaycançılıq ideologiyasının mahiyyəti və milli dövlətçilik strategiyasının xüsusiyyətləri haqqında ətraflı məlumat verilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən müəllimlər, şagirdlər, tələbələr, magistrantlar, elmi işçilər istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Əliyev H.Ə. Müstəqillik yolu. Bakı, 1997.
2. Yusifov M.İ. Azərbaycançılıq. Bakı: Elm və təhsil, 2010.
3. Əliyev H.Ə. Azərbaycançılıq məfkurəsi. Bakı, Azərbaycan Universiteti, 2002.
4. Müstəqillik illərində Azərbaycanın sosial-iqtisadi, siyasi və mədəni inkişafı. Sumqayıt, 2016.

S.M. Абдуллаева

Сущность идеологии азербайджанизма

Резюме

Статья посвящена сущности идеологии азербайджанства, роли идеологии азербайджанства в развитии, нашей идеологической поддержке, стратегии национальной государственности, а также тому, что главной опорой азербайджанского государства является идеология азербайджанства.

S.M. Abdullayeva

The essence of ideological azerbaijanism

Summary

The article is devoted to the essence of the ideology of azerbaijanism. In the article, the role of the ideology of azerbaijanism in the construction, our ideological support, the strategy of national statehood, and the fact that the main pillar of the Azerbaijani state is the ideology of azerbaijanism have been studied.

Redaksiyaya daxil olub: 11.09.2023